

گزارشی از نمایشگاه‌های سیار برگزار شده اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) در بهار ۱۳۹۷

فریبا امیری^۱ و زهرا جاویدی^۲

معرفی اسناد با موضوعات مختلف از جمله وظایف مهم آرشیو ملی است. در همین راستا سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (معاونت اسناد)، به مناسبت‌های مختلف اقدام به برگزاری نمایشگاه به صورت سیار در مراکز تحت پوشش و سایر مراکز علمی پژوهشی می‌کند. یکی از بزرگترین رسالت‌های تعریف شده برای آرشیوهای ملی، معرفی اسناد موجود به مخاطبان است. در راستای تحقق این هدف، گروه ارتباطات آرشیوی سازمان اسناد کتابخانه ملی ایران به مناسبت‌های مختلف اقدام به معرفی اسناد در قالب نمایشگاه و برگزاری آن در مراکز مختلف تحت پوشش و سایر مراکز علمی، پژوهشی و فرهنگی کرده است. در این گزارش عناوین نمایشگاه‌های برگزار شده در بهار ۱۳۹۷ به همراه فهرست اسناد معرفی شده، تقدیم علاقه‌مندان به سند می‌شود.

نمایشگاه نوروز

هم‌زمان با آغاز سال نو گروه ارتباطات آرشیوی نمایشگاهی از اسناد با موضوع نوروز آماده و برای برگزاری نمایشگاه به شعب دوازده‌گانه سازمان ارسال کرد. این نمایشگاه شامل ۲۴ عنوان سند در قالب ۳۵ برگ بوده است. قدیمی‌ترین اسناد معرفی شده در این نمایشگاه مربوط به دوره قاجار و جدیدترین اسناد مربوط به جمهوری اسلامی است.

۱. کارشناس برنامه‌ریزی و بررسی اسناد و مدارک، اداره کل خدمات آرشیوی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران؛
amirifariba42@yahoo.com
۲. کارشناس بررسی اسناد و مدارک کشور، اداره کل خدمات آرشیوی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران؛
z.javid@yahoo.com

یکی از قدیم‌ترین اسناد معرفی‌شده در این نمایشگاه مکتبۀ وزارت دربار اعظم با وزارت مالیه، در خصوص ضرب مسکوکات طلا و نقره به مناسبت عید نوروز و محاسبۀ قیمت آن در بودجۀ سلطنتی سال بعد که مربوط به سال ۱۲۹۶ش. است. این سند روی کاغذ دولتی با سرشناسۀ وزارت دربار با خطی خوش و ذکر تاریخ قمری نگاشته شده است، بیانگر سنت قدیمی و مرسوم ایرانیان در دادن هدیه در زیباترین شکل خود است. طبق متن مقرر می‌شود برای عید نوروز مسکوکاتی از طلا و نقره از سوی وزارت مالیه ضرب شود. این مسکوکات شامل: اشرفی، پنج‌هزار ریالی، دوهزاری طلا و شاهی سفید بوده که پس از ضرب می‌بایست چند روز قبل از عید به دربار ارسال و هزینه آن در بودجه فروردین سلطنتی منظور شود. البته لازم به یادآوری است که این مسکوکات برای توزیع عمومی نبوده، بلکه استفاده خاص آن مربوط به مراسم سلامی بوده که به مناسبت عیدنوروز در دربار برگزار می‌شده و صاحب‌منصبان مختلف از عطای شاهی برخوردار می‌شدند. عنوان‌های دیگر اسناد این نمایشگاه عبارتند از:

تلگراف امین‌السلطان به عباس‌میرزا نایب‌الایاله در خصوص ارسال پنجاه تومان پیشکشی نوروزی قم، ۲۷ رجب؟؛ تلگراف امین‌الملک به اعتضادالدوله، در خصوص لزوم ارسال پنجاه تومان پیشکشی معمول عید نوروز برای شاه و پاسخ اعتضادالدوله مبنی بر ارسال آن مبلغ تا قبل از عید، ۷ شعبان [۱۳۰۹ق.؟] / ۱۷ اسفند [۱۲۷۰ش.؟]؛ رونوشت دستور پذیرایی در اعیاد ثلاثه (مبعث، غدیر و نوروز) در ولایات، [۱۳۱۵ش.؟]؛ تبریک عید نوروز از سوی انجمن بلدیۀ بندر لنگه به وزیر داخله، ۱۳۰۸/۱/۱ش.؛ دستور وزارت مالیه به اداره ضرابخانه، مبنی بر ضرب سکه اشرفی، پنج هزاری و دو هزاری طلا و شاهی سفید به مناسبت عید نوروز، ۱۲۹۶/۱۲/۱۶ش.؛ تبریک عید نوروز از سوی انجمن بلدیۀ بندر لنگه به وزیر داخله، ۱۳۰۸/۱/۱ش.؛ رونوشت دستور پذیرایی در اعیاد ثلاثه (مبعث، غدیر و نوروز) در ولایات، [۱۳۱۵ش.؟]؛ نامهٔ بخشداری سنگسر و شه میرزاد به ادارهٔ راه و ترابری سمنان، در خصوص نصب علائم راهنمایی و رانندگی، به‌منظور ایمنی و کاهش تصادفات مسافران در ایام نوروز، ۱۳۳۵/۱۲/۲۸ش.؛ نامهٔ بخشداری سنگسر و شه میرزاد به شهرداری، در خصوص لزوم صدور دستور نصب قیمت ارزاق و الزام نانوایان و قصاب‌ها به ارائه خدمات در تمام ساعات ایام نوروز، ۱۳۳۵/۱۲/۸ش.؛ صورت‌جلسه فرمانداری آمل در خصوص فعالیت‌ها و ایجاد تسهیلات نوروزی برای مسافران از سوی سازمان‌ها، دسته‌ها و اصناف آن شهر، [اسفند ۱۳۳۶ش.؟]؛ دستور رئیس گمرک بندرعباس به اداره گمرک بستانو، در خصوص جلوگیری از صادرات گوسفند و بز تا ۱۵ فروردین به‌منظور جلوگیری از کمبود گوشت در آن استان در ایام نوروز، ۱۳۴۶/۱۲/۲۰ش.؛ دستور فرمانداری کل کهگیلویه و بویراحمد به فرماندار شهرستان کهگیلویه، در خصوص لزوم انجام اقدامات لازم برای ایجاد تسهیلات نوروزی در آن حوزه، ۱۳۴۶/۱۲/۲۴ش.؛ اعلام

مکاتبه بانک ملی با فرمانداری سمنان، در خصوص اعلام ساعت کاری بانک در روزهای سوم، چهارم و پنجم فروردین، ۱۳۴۷/۱۲/۲۸ ش؛ ابلاغ دستور استانداری مرکزی (تهران) به فرمانداری شمیران، در خصوص نظارت کامل بر کافه رستوران‌ها در ایام مسافرت‌های نوروز، ۱۳۴۸/۱/۱۰ ش؛ صورت جلسه فرمانداری دشتستان، در خصوص تدارک و ایجاد امکانات رفاهی برای مسافران نوروزی، اسفند ۱۳۴۹ ش؛ اطلاعیه شهرداری نیشابور، مبنی بر اعلام آمادگی کامل برای پذیرایی از مسافران نوروزی، ۱۳۴۹/۱۲/۳ ش؛ بخشنامه وزارت کشور به استانداری‌ها و فرمانداری‌ها، در خصوص لزوم تدارک تسهیلات برای رفاه و آسایش مسافران نوروزی، ۱۳۴۹/۱۲/۱۹ ش؛ مکاتبه فرمانداری اصطهبانات با اداره آموزش و پرورش، در خصوص تعیین راهنمای آثار باستانی و آمادگی آموزشگاه‌ها برای اسکان احتمالی مسافران نوروزی و اعلام نتیجه اقدامات، ۱۳۵۰/۱۲/۱۸ ش؛ مکاتبه شهرداری با ریاست شهربانی و دژ برازجان، در خصوص راه‌اندازی سرویس‌های تاکسی مورد درخواست عده‌ای از اهالی به منظور رفع کمبود تاکسی آن شهر در ایام نوروز و تأمین رفاه مسافران، ۱۳۵۰/۱۲/۲۴ ش؛ ابلاغ تصمیم‌های جلسه هیئت‌وزیران به منظور تأمین رفاه و آسایش مسافران در ایام نوروز به وزارت دارائی، ۱۳۵۲/۱۲/۲۷ ش؛ دستور وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه به دفتر امور آستانه، مبنی بر مراقبت بیشتر از دفاتر برنامه‌ریزی استان‌ها و فرمانداری‌های کل در تعطیلات نوروز، ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ ش؛ اعلام آمادگی جمعیت شیر و خورشید سرخ نیشابور برای ارائه خدمات در تعطیلات نوروز، ۱۳۵۵/۱۲/۱۶ ش؛ صورت جلسه کمیته تسهیلات نوروزی شهرستان بوشهر، اسفند ۱۳۷۲ ش؛ اقدامات آموزش و پرورش منطقه هندیجان، در خصوص اسکان مسافرین نوروزی، ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ ش. عناوین اسنادی است که در نمایشگاه نوروز آمده است.

زنان

به درخواست گروه انجمن زنان پژوهشگر تاریخ تعدادی سند با موضوع فعالیت زنان در محدوده جغرافیایی غرب کشور به منظور برگزاری نمایشگاه آماده و ارسال شد. این نمایشگاه شامل ۱۲ عنوان و در قالب معرفی ۲۱ برگ سند بوده است. نکاح‌نامه احمدبیگ فرزند محمد رشیدیگ [حاکم کردستان] با ماه‌نساء خانم دختر احمد وزیراردلان با مهریه معین، به تاریخ ۲۳ جمادی‌الاولی ۱۲۰۸ ق. قدیمی‌ترین سند معرفی شده در این نمایشگاه است. برای نگارش نکاح‌نامه از چند رنگ قلم استفاده شده است. ابتدا با جمله باسم‌الله اشرف-الاسما و ذکر نام خداوند شروع شده است. در ابتدای سند با تحمیدیه وسیع آغاز که در آن به یگانگی و بی‌بدیل بودن خداوند شهادت داده شده و از تأکید نبی مکرم اسلام (ص) بر سنت ازدواج

دوام و بقای نسل بشر اشاره کرده است؛ سپس با سلام و صلوات بر پیامبر و خاندانش با واژه و اما بعد که با رنگ سبز مشخص شده سبب کتابت سند را از دواج اعلام می‌کند و با خطی درشت‌تر و در دو رنگ و استفاده از واژگان الناکح و منکوحه نام زوج و زوج بیان شده است. از عبارتها و الفاظ به‌کار رفته در معرفی زوج و زوجه مشخص می‌شود که هر دو به خاندانی بزرگ و صاحب نام تعلق دارند. نام داماد احمد بیگ و بانو ماه‌نساء خانم است که با جمله‌هایی زیبا در مدح هر کدام و اولیاءشان آمده است. در ادامه با دو رنگ سبز و قرمز صدق (مهریه)، تاریخ و شهود عقد آورده شده است.

عناوین دیگر این نمایشگاه عبارتند از: فرمان ناصرالدین‌شاه، در خصوص برقراری مقرری مرحوم رشیدیگ کردستانی در حق دختر وی از سوی نظام‌الدوله حاکم کردستان، ۱۳۰۶ق؛ اعطای مالکیت بخشی از مزارع واقع در قریه دویسه سنندج از سوی امان‌الله‌خان حاکم کردستان به بانو خانم، شوال ۱۲۶۶ق؛ رونوشت گزارش شعبه اطلاعات ایالت آذربایجان، در خصوص تشکیل جمعیت خیریه نسوان ارامنه و نظام‌نامه آن، ۱۳۰۴/۲/۷ش؛ مکاتبه اداره معارف و اوقاف آذربایجان با وزارتخانه، در خصوص تأسیس مدرسه دخترانه پهلوی با مساعدت فرمانده لشکر شمال غرب، ۱۳۰۴/۸/۱۹ش؛ مجوز قابلیت بلقیس خانم گوهری از اهالی کرمانشاهان، ۱۳۰۵/۹/۱ش؛ درخواست اشتغال به تدریس یکی از بانوان کرمانشاهی در یکی از مدارس نسوان آنجا و دستور رسیدگی در هاشم نامه، ۱۳۰۷/۸/۲۹ش؛ مجوز قابله‌گی امینه‌تناسب خانم از سوی وزارت معارف، ۱۳۰۹/۴/۲۹ش؛ موافقت وزارت معارف با تأسیس دبستان شش کلاسه نسوان در همدان توسط روح‌انگیز خانم فتح‌اعظم، ۱۳۱۱/۸/۷ش؛ انتخاب فاطمه محدود، به‌عنوان بهترین رئیس دبستان شهرستان سقز و اعطای نشان درجه دو فرهنگ و پاداش نقدی به وی از سوی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۴۹/۱۲/۲۹ش؛ اعلام وصول سه قطعه نشان درجه دو به معلمان آموزش و پرورش سنقر از جمله دو خانم، ۱۳۵۰/۱۰/۱ش؛ اعطای نشان درجه سوم فرهنگ به کبری ماکوئی مدیر دبستان پروین اعتصامی قصرشیرین از سوی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۵۲/۱۲/۱۹ش.

نمایشگاه خلیج فارس

خلیج فارس نامی است به‌جای‌مانده از کهن‌ترین منابع، زیرا از سده‌های پیش از میلاد سر بر آورده است، و با پارس و فارس - نام سرزمین ملت ایران - گره خورده است. قدمت خلیج فارس با همین نام چندان دیرینه است که عده‌ای معتقدند: «خلیج فارس گهواره تمدن عالم یا خاستگاه نوع بشر است»، از سده‌های پیش از میلاد تا به امروز نام این خلیج، خلیج فارس بوده است و در تمام کتاب‌های تاریخی، جغرافیایی، اسناد، نقشه‌ها و اطلس‌های جغرافیایی

نام خلیج فارس وجود داشته است، ساکنان باستانی این منطقه، نخستین انسان‌هایی بودند که روش دریانوردی را آموخته و کشتی را اختراع کرده، شرق و غرب را به یکدیگر پیوند داده‌اند. به پاس بزرگداشت ۱۰ اردیبهشت روز ملی خلیج فارس، نمایشگاهی از اسناد موجود در آرشیو ملی آماده و برای برگزاری در مراکز دوازده‌گانه سازمان ارسال شد. این نمایشگاه در قالب ۳۸ عنوان و معرفی ۴۶ برگ و ۳ شیت نقشه بود. یکی از اسناد جالب به نمایش در آمده در این نمایشگاه پیشنهاد رئیس‌نظمیه بوشهر به وزارت داخله برای ایجاد پلیس بحری با هدف کنترل ورود و خروج کشتی‌ها و درخواست پیش‌بینی اعتبارات آن در بودجه سال آینده، به تاریخ ۱۳۰۹/۱۲/۱۷ ش. است. در این سند ابتدا بر موقعیت خلیج فارس از نظر مرزی تأکید می‌شود و در ادامه اشاره شده با توجه به استفاده کشتی‌های بسیاری از این آبراهه چون قایق‌ها، کرجی‌ها فاقد شماره هستند و ورود خروج کشتی‌ها نظم و نسق درستی ندارد، لزوم وجود پلیس بحری (دریایی) در منطقه بسیار احساس می‌شود تا علاوه بر ساماندهی به امور بحری از قاچاق کالا نیز جلوگیری شود؛ بنابراین نظمیه بوشهر پیشنهاد تشکیل و پیش‌بینی بودجه آن را به وزارت داخله ارائه می‌دهد.

عناوین دیگر اسناد ارائه شده در این نمایشگاه عبارتند از: اطلس جهان با ذکر نام خلیج‌العجم برای خلیج فارس، فاقد تاریخ؛ نقشه‌هایی از ایران و خلیج فارس، ۱۸۹۵ م./۱۲۷۳ یا ۱۲۷۴ ش.؛ درخواست وزارت امورخارج از وزیر گمرکات و پست برای نصب چراغ‌های بحری [فانوس دریایی] دولتی برای بنادر و در بعضی نقاط جزایر خلیج فارس به منظور سهولت کشتی‌رانی در شب، ۲۰ ربیع‌الاول ۱۳۲۳ ق.؛ رونوشت درخواست وزیر فوائد عامه و اوقاف از وزارت مالیه برای ارسال اطلاعات مربوط به اجاره عمل غواصی و استخراج مروارید خلیج فارس، ۱۶ ربیع‌الثانی ۱۳۲۹ ق.؛ رونوشت گزارش حکومت بوشهر در خصوص چگونگی صید مروارید و صادرات آن و میزان حقوق گمرکی آن و ارائه راهکارهایی در این خصوص، ۲۹ اوت ۱۹۱۱ م.؛ درخواست خزانهدار کل از وزارت داخله، در خصوص الحاق حکومت سواحل خلیج فارس به حکومت بوشهر با بیان محاسن آن، مرداد ۱۲۹۲ ش.؛ صورت حقوق برج آبان‌ماه اداره حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس، ۱۴ ذی‌الحجه ۱۳۳۲ ق.؛ تقدیر حاکم ایالت فارس و بنادر، از شاهزاده سلیمان میرزا رئیس مالیه و معادن حکومت بنادر خلیج فارس به سبب حسن مراقبت در امور و لزوم ارسال گزارش وقایع، ۱۲۹۷/۱/۲۸ ش.؛ سیاهه مخارج تحریر و لوازم کابینه حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس، ۱۲۹۷/۳/۳۱ ش.؛ درخواست وزارت مالیه از ریاست هیئت وزراء، برای اعلام نظر خود راجع به فروش کشتی پرسپولیس و خرید کشتی طرح جدید، ۱۲۹۹/۱۲/۳ ش.؛ صورت نواقص پست‌خانه بندرعباس به منظور ارائه به یمین‌الملک، [۱۳۰۱ ش.]: گزارش بازدید از پست‌خانه‌های بنادر خلیج فارس به کارگزاری اول بنادر و جزایر خلیج فارس، ۲۳ محرم ۱۳۴۱ ق.؛ استعلام

یمن‌الممالک از اداره گمرک راجع به خرابی کشتی پرسپولیس و اعلام علت و هزینه تعمیر آن، ۱۳۰۱/۸/۳ ش؛ اعلان یمن‌الممالک، حکمران کل بنادر خلیج فارس، برای اعلام زمان و مکان ملاقات عمومی با مراجعان به دارالحکومه، ۱۳۰۱/۱۲/۳ ش؛ خرابی کشتی پرسپولیس و درخواست وزارت جنگ از وزارت مالیه برای تحویل عراده توپ و سایر لوازم آن به گردان بنادر، ۱۳۰۲/۱/۲۰ ش؛ گزارش تلگرافی سالار نظام، در خصوص ورود کشتی بادی حامل بیمار مسری از دبی، شیوع بیماری مسری در بنادر عربستان و درخواست ممنوع شدن اعطای جواز جهت سفر به آن کشور، ۱۳۰۲/۱۱/۱۴ ش؛ درخواست وزیر مالیه از وزارت داخله برای همکاری حکام جزء و کدخدایان نواحی ساحلی خلیج فارس برای ثبت تاریخ و ویزای کشتی‌ها با هدف کنترل نقل مکان کشتی‌ها و قایق‌های گمرکی در زمان کشیک و ارائه آموزش‌های لازم به آنان با هدف کنترل حرکت چهارات و قایق‌های گمرکی کشیک، ۱۳۰۴/۱۰/۲۲ ش؛ کمبود وسایل لازم برای مبارزه با قاچاق در خلیج فارس و درخواست وزارت مالیه از دفتر مخصوص شاهنشاهی جهت واگذاری کشتی مشرف به اداره کل گمرکات، ۱۳۰۷/۵/۲۹ ش؛ تشکر حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس و دشتی و دشتستان، از وزارت عدلیه، در خصوص انتخاب ابوالحسن خان جزایری برای صلیه عباسی و درخواست توجه به صلیه برازجان، لنگه و بوشهر، ۱۳۰۷/۹/۱۰ ش؛ مقررات مربوط به معاینه صحی سرنشینان کشتی‌های جنگی وارده به بنادر ایران و خلیج فارس، [بهمین ۱۳۰۷ ش]؛ نامه وزیر مالیه به وزارت دربار در خصوص عوارض راه انواع صدف صادراتی از بندر لنگه، ۱۳۰۹/۱۲/۱۳ ش؛ پیشنهاد رئیس نظمی بوشهر به وزارت داخله برای ایجاد پلیس بحری با هدف کنترل ورود و خروج کشتی‌ها و درخواست پیش‌بینی اعتبارات آن در بودجه سال آینده، ۱۳۰۹/۱۲/۱۷ ش؛ مکاتبه اداره کل تجارت با وزارت داخله، در خصوص لوایح پیشنهادی به مجلس در مورد رفع مشکلات سکنه بنادر خلیج فارس از جمله مروراید و نیز مبادلات سرحدی و رفع احتیاجات ساکنان آنجا، ۱۳۱۰/۱۰/۷ ش؛ عریضه صیادان مروراید جزیره هنگام از وضعیت بد معیشتی خود و درخواست مساعدت، ۱۳۱۰/۹/۴ ش؛ آمار ماهی‌های شور و دودی صادره از بندر لنگه در سال‌های ۱۳۰۹ و ۱۳۱۰ به تفکیک وزن، قیمت و عوارض گمرکی آن، [۱۳۱۱ ش]؛ تصویب‌نامه هیئت وزرا برای صدور جواز واردات چوب و چنندل در ازای صادرات خرما از خوزستان و سواحل و جزایر خلیج فارس، ۱۳۱۱/۳/۲۱ ش؛ ابلاغ قانون آزادی ورود و صدور مروراید و معافیت آن از پرداخت حقوق و عوارض، مصوب مجلس شورای ملی، ۱۳۱۱/۳/۹ ش؛ ابلاغ رونوشت تصویب‌نامه هیئت وزرا، برای اعطای معافیت‌های گمرکی به ساکنان چابهار، جاسک، جزایر خلیج فارس، مریوان و اورامان در صادرات بدون تعهد ارزی و اخذ تصدیق صدور اجناس ایرانی و نیز وارد کردن نیازمندی‌های محلی معادل قیمت آن، ۱۳۱۱/۸/۲۹ ش؛ گزارشی از

اقدامات هیئت اعزامی به آلمان برای تأسیس سرویس کشتیرانی دولتی بین خلیج فارس و بنادر اروپا و اعلام شرایط پیشنهادی جهت اجاره کشتی، [۱۳۱۳ش.]; رونوشت تصویب‌نامه هیئت وزرا مبنی بر تصحیح تبصره ماده ۳ نظام‌نامه اجرای قانون تذکره مصوب اردیبهشت ۱۳۱۲ و اعطای تذکره قراء سرحدی به ساکنان بی‌بضاعت سواحل خلیج فارس، ۱۳۱۳/۸/۶ش.؛ نامه رئیس کل گمرک به اداره تفتیش مالیه، در خصوص روند صادرات از دفاتر جزء گمرک خلیج فارس و لزوم حمل جنس به یکی از بنادر مهم جنوب برای کسب مجوز صادرات، قبل از عزیمت به کشور مقصد، ۱۳۱۴/۷/۲۱ش.؛ گزارش آزمایشگاهی از نمونه ماهی‌های خلیج فارس، ۱۳۱۴/۱۰/۱۵ش.؛ نامه به وزارت مالیه برای اعلام انواع ماهی‌های صادراتی از گمرک بندرعباس و بوشهر، ۱۳۱۵/۴/۴ش.؛ گزارش رئیس اداره امتیازات و نفت به وزیر مالیه، مبنی بر اقدامات صورت‌گرفته در راستای استخدام متخصص ماهی‌شناسی برای مطالعه در خصوص ایجاد تشکیلات شیلات خلیج فارس، ۱۳۱۵/۴/۱۶ش.؛ قرارداد استخدام دکتر هارلد بلگوا، رئیس استاسیون بیولوژی دانمارک، با دولت ایران برای انجام مطالعات اولیه به‌منظور استقرار و پیشرفت صنعت شیلات در سواحل خلیج فارس، ۱۳۱۵/۹/۹ش.؛ لایحه دولت به مجلس شورای ملی برای استخدام متخصص ماهی‌شناس برای مطالعه و تحقیقات اولیه در خلیج فارس برای ایجاد صنعت صید و تهیه ماهی، ۱۳۱۵/۹/۱۹ش.؛ نقشه جزیره العرب برگرفته از کتاب «تاریخ‌الادب العربی» با ذکر نام خلیج فارس، خرداد ۱۳۴۷ش.؛ رونوشت قسمتی از صورت‌جلسه هیئت‌وزیران در خصوص لزوم پافشاری نمایندگان دولت در اجتماعات بین‌المللی بر استفاده از نام خلیج فارس، [مهر ۱۳۴۸ش.]

تصاویری از تهران قدیم

تاریخ شهرها و بناهای قدیمی، نوع معماری، پوشش افراد، آداب و رسوم هر شهر از جذابیت‌هایی است که علاقه‌مندان بسیاری دارد و به همین منظور گروه ارتباطات تعدادی عکس از تهران قدیم را آماده و به شعب دوازده‌گانه سازمان و همچنین دانشگاه بیرجند ارسال کرد. این نمایشگاه شامل ۱۸ عنوان و ۱۹ قطعه عکس بوده است عکس‌های استفاده شده در این نمایشگاه نماهای مختلفی از تهران از جمله باغ ملی را نشان می‌دهد. این عکس از ارتفاع بالا گرفته شده و به‌خوبی آسمان آبی کوه‌های اطراف تهران، بافت زیبای معماری و باغستان‌ها را به نمایش می‌گذارد. عناوین دیگر تصاویر این نمایشگاه عبارت است از: عمارت بلدییه در میدان توپخانه؛ ساختمان اداره پست- تهران؛ نمائی از عمارت مدرسه نظام در دوره قاجار؛ تصویری از بانک شاهی در دوره قاجار؛ بانک شاهی- تهران؛ تصاویری از دروازه‌های تهران در دوره قاجار؛ میدان توپخانه در دوره قاجار؛ تردد واگن اسبی در خیابان‌های

تهران؛ تجمع مردم و تردد وسائل نقلیه در میدان ارگ؛ قایق‌سواری ملازمان و درباریان در استخر مقابل تالار آینه (محوطه داخلی کاخ گلستان) در حضور ناصرالدین‌شاه قاجار؛ تجمع مردم جهت اقامه نماز در یکی از مسجدهای تهران در دوره قاجار؛ کارت‌پستالی از دروازه حضرت عبدالعظیم (ع) در دوره قاجار؛ کارت‌پستالی از سردر خیابان الماسیه و میدان توپخانه در دوره قاجار؛ خیابان علاءالدوله تهران (فردوسی)؛ مدرسه دارالفنون؛ نمایی از بانک شاهی و ساختمان‌های اطراف آن در تهران؛ نمایی از بانک شاهی در میدان توپخانه.

قیام ۱۵ خرداد

قیام ۱۵ خرداد جنبشی ماندگار و اثرگذار و نقطه عطفی در کارنامه انقلاب اسلامی ایران به‌شمار می‌رود. این قیام، سرآغاز تحولات و دگرگونی‌های شگفت‌آوری شد که به حق می‌توان از آن به‌عنوان «یوم‌الله» نام برد.

در پاسداشت این حماسه بزرگ و آغاز زایش انقلاب بزرگ اسلامی ایران، اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) اسنادی را آماده و جهت برگزاری نمایشگاه در شعب دوازده‌گانه سازمان ارسال کرد. این نمایشگاه شامل ۲۰ قطعه عکس و ۶۳ برگ سند بود.

یکی از اسناد معرفی شده در این نمایشگاه متن تلگراف امام‌خمینی^(ع) به آیات عظام تهران درباره محکوم کردن حمله مأموران رژیم به مدرسه فیضیه و حرام کردن تقیه و لزوم مبارزه علنی با رژیم، استیضاح دولت و تأکید بر ادامه مبارزه است. در ابتدای نامه اشاره می‌شود که مضمون این تلگراف از طریق حجت‌السلام حاج سید علی‌اصغر خوئی به علمای اعلام و حجج‌الاسلام تهران ابلاغ شود. امام در این تلگراف فاجعه مدرسه فیضیه را با حمله مغول برابر دانسته و اشاره‌ای به حوادث رخ داده در این روز کرده‌اند در ادامه به ناامنی‌های ایجادشده از سوی عمال رژیم به اسم شاه‌دوستی و مبارزه با مذهب پرداخته و بیان می‌کنند اکنون که در ایران مرجع صلاحیت‌داری برای شکایت نیست، من به‌نام اسلام، نخست‌وزیر علم را استیضاح می‌کنم که با چه مجوزی فجایع این چنینی بارآورده است. در پایان می‌فرمایند من قلب خود را برای سرنیزه‌های شما آماده کرده‌ام ولی برای قبول زورگویی‌ها و خشوع در مقابل جباری‌های شما حاضر نخواهم بود و تأکید می‌کنند که در زمان مناسب احکام را بیان کرده و فجایع رژیم را برملا خواهند کرد.

دیگر عناوین معرفی شده در این نمایشگاه عبارت است از:

«اتحادیه فرهنگیان و دانشجویان ایران» و اعلام عزای عید نوروز ۱۳۴۲ به پیروی از منویات مراجع تقلید حوزه علمیه قم، [اسفند ۱۳۴۱ ش.]: اعلامیه مجمع انجمن‌های دینی، در مخالفت با فرزند شاه، و چاپ این اعلامیه به وسیله اتحادیه فرهنگیان و دانشجویان

ایران، [۱۳۴۱ش.]: متن اعلامیه آیت‌الله سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی و متن تلگراف آیت‌الله حکیم، درباره محکوم کردن حمله مأموران رژیم به مدرسه فیضیه و متن جواب آیت‌الله مرعشی نجفی به تلگراف آیت‌الله حکیم، ۱۳۴۲/۱/۱۸ش.؛ متن پاسخ امام خمینی به تلگراف آیت‌الله حکیم و تشکر از ایشان و تأکید بر لزوم ادامه مبارزه با سیاست‌های ضددینی رژیم و پذیرفتن درخواست آیت‌الله حکیم برای هجرت علما و مراجع ایران به عراق و یاری‌جستن از مراجع، علما و مردم، برای حفظ احکام اسلام و استقلال ممالک اسلامی، ۱۳۴۲/۱/۲۳ش.؛ گزارش فرمانداری چهارم به استانداری فارس، درباره جمع‌آوری طومار همدردی با فاجعه مدرسه فیضیه به دست مأموران شهربانی و دستور استاندار در این زمینه، ۱۳۴۲/۱/۳۱ش.؛ متن تلگراف امام خمینی به آیات عظام تهران، درباره محکوم کردن حمله مأموران رژیم به مدرسه فیضیه و حرام کردن تقیه و لزوم مبارزه علنی با رژیم، استیضاح دولت و تأکید بر ادامه مبارزه، [فروردین ۱۳۴۲ش.]: متن اعلامیه آیت‌الله سید ابوالحسن رفیعی مجتهد قزوینی در خصوص انتقاد از جنایت‌های رژیم در مدرسه فیضیه و لزوم حمایت و پیروی مردم از علما و اعلام و دفاع از دین و روحانیت، [فروردین تا اردیبهشت ۱۳۴۲ش.]: متن اعلامیه امام خمینی به مناسبت چهلم فاجعه مدرسه فیضیه، [۱۳۴۲/۲/۱۲ش.]: اعلامیه برگزاری مراسم چهلم فاجعه فیضیه در مسجد نو، ۱۳۴۲/۲/۱۴ش.؛ متن پاسخ آیت‌الله‌العظمی خوئی به علمای ایران مبنی بر محکوم کردن جنایت‌های رژیم در حمله به مدرسه فیضیه و مدرسه طالبیه تبریز و هتک حرمت علما، ۱۴ام ذیحجه ۱۳۸۲ق. ۱۳۴۲/۲/۱۸ش.؛ گزارش شهربانی اصفهان در خصوص دستگیری چند نفر از طلاب قم به دلیل داشتن اعلامیه‌های امام خمینی، ۱۳۴۲/۲/۲۳ش.؛ ابلاغ دستور نخست‌وزیر به فرمانداری کل چهارمحال و بختیاری درباره لزوم مراقبت و کنترل مراسم عزاداری ماه محرم ۱۳۴۲ در آن استان، ۱۳۴۲/۲/۲۵ش.؛ اعلامیه امام خمینی خطاب به وعاظ، گویندگان دینی و هیئت‌های مذهبی مبنی بر افشای عملکرد ضدانسانی و ضد دینی رژیم و خطر اسرائیل و عاملان آن، [۱۳۴۲/۲/۲۸ش.]: اطلاعیه اصناف و کسبه درباره برگزاری مجلس چهلم شهدای گمنام مدرسه فیضیه در مسجد حضرتی، [اردیبهشت ۱۳۴۲ش.]: اطلاعیه «محصّلین علوم دینی» تهران درباره برگزاری مراسم چهلم شهدای مدرسه فیضیه در مسجد حاج ابوالفتح، [اردیبهشت ۱۳۴۲ش.]: ابلاغ تلگراف اسدالله علم (نخست‌وزیر) به استانداری فارس درباره دستگیری امام خمینی و آیت‌الله قمی، سرکوب قیام مردم تهران و دستور سرکوب شدید هرگونه قیام مردمی و اجازه برقراری حکومت نظامی، ۱۳۴۲/۳/۱۵ش.؛ دستور نخست‌وزیر به استانداری فارس در خصوص جلوگیری از اجتماع مردم و اعمال نهایت خشونت با تظاهرکنندگان و پاسخ استاندار فارس در این باره، ۱۳۴۲/۳/۱۶ش.؛ گزارشی از وقایع و رخدادهای شیراز از عصر ۱۵م تا آخر روز ۱۶م خرداد ۱۳۴۲ و تلاش

برای تخریب چهره قیام‌کنندگان، [۱۳۴۲/۳/۱۶ ش.]: گزارش فرماندار نظامی شیراز درباره برقراری حکومت نظامی و آخرین وضعیت آن شهر در ۱۶م خرداد ۱۳۴۲ ش.، ۱۳۴۲/۳/۱۶ ش.؛ اعلامیه آیت‌الله‌العظمی خوئی مبنی بر وظیفه مسلمان در همراهی نکردن با دولت ایران به دلیل مقاصد شوم، ضد دینی و خائنانه آن، ۱۴ محرم ۱۳۸۳ ق. / ۱۳۴۲/۳/۱۷ ش.؛ ابلاغ دستور نخست‌وزیر به فرمانداری کل چهارمحال و بختیاری درباره سرکوب قیام مردم در تهران، مشهد، قم و دیگر شهرها و لزوم مراقبت مأموران و سرکوب شدید هرگونه حرکت مردمی، ۱۳۴۲/۳/۱۸ ش.؛ ابلاغ دستور نخست‌وزیر به فرمانداری شهرکرد درباره دستگیری امام‌خمینی و آیت‌الله قمی و سرکوب قیام مردم در تهران و لزوم سرکوب شدید هرگونه قیام مردمی و در صورت نیاز برقراری حکومت نظامی، ۱۳۴۲/۳/۱۸ ش.؛ متن تلگراف آیت‌الله‌العظمی میلانی به امام‌خمینی، رونوشت به آیت‌الله قمی و آیت‌الله محلاتی و اظهار تأسف از بازداشت ایشان و دیگر شخصیت‌ها و اعلام سکوت‌نکردن در این باره و تلاش برای آزادی آن‌ها، ۱۳۴۲/۳/۲۰ ش.؛ گزارش فرمانداری بروجن درباره جلوگیری از نصب عکس امام‌خمینی در دکان‌های آن شهر، ۱۳۴۲/۳/۲۲ ش.؛ متن تلگراف علمای اعلام شهرستان‌های حاضر در مرکز به محضر امام‌خمینی و اعلام همدردی با وی و پشتیبانی از ایشان، ۱۳۴۲/۴/۲۷ ش.؛ اعلامیه شماره ۲ آیت‌الله‌العظمی میلانی، مبنی بر محکوم‌کردن دستگیری امام‌خمینی، علما و شخصیت‌های دینی و ملی، سرکوب قیام پانزدهم خرداد، اعمال جو خشونت و سرکوب، هشدار نسبت به تبعیدکردن امام‌خمینی و دیگر علما، شکنجه زندانیان و درخواست یاری از مسلمان جهان برای یاری ملت ایران، ۱۳۴۲/۵/۲ ش.؛ صورت‌جلسه کمیته مبادله اطلاعاتی استان آذربایجان شرقی در خصوص تحت نظر قرار دادن و کنترل فعالیت علما، تبعید و اعزاز و فرستادن پرونده عامل‌های اصلی تعطیلی بازار و مغازه‌ها به دادگاه لشکر، ۱۳۴۲/۶/۳۰ ش.؛ دستور رئیس سازمان اطلاعات و امنیت آذربایجان شرقی به استانداری درباره جلوگیری از برگزاری هرگونه تظاهرات در دانشگاه در روز ۱۶م آذر، ۱۳۴۲/۹/۱۴ ش.؛ گزارش از ارسال وجوه شرعی مسلمانان پاکستان برای امام‌خمینی و افزایش شهریه طلاب به‌دست ایشان، ۱۳۴۲/۱۰/۱۹ ش.؛ رونوشت نامه امام‌خمینی خطاب به فرزندش در خصوص رسیدگی و کمک به نیازمندان قم، ۱۳۴۲/۱۱/۲ ش.؛ صورت‌جلسه شهربانی خمین درباره لزوم کنترل فعالیت و اعزاز در ماه رمضان، ۱۳۴۲/۱۱/۹ ش.؛ گزارش درباره مراقبت از چگونگی مصرف وجوه جمع‌آوری کرده بازاریان در شهرستان قم، ۱۳۴۲/۱۱/۱۲ ش.؛ گزارش شهربانی خمین درباره سخنرانی سیدعبدالرسول حجازی در مسجدهای آن شهر بر ضد دولت، شاه، بهائی‌ها، لویح شش‌گانه و درخواست آزادی امام‌خمینی و هشدار نسبت به پیامدهای سخنان وی، ۱۳۴۲/۱۱/۱۷ ش.؛ گزارش چاپ عکس امام‌خمینی به‌صورت نقش مهر روی در مغازه‌ها و آگهی‌ها روی دیوارها در کرمانشاه،

۱۳۴۲/۱۱/۸ ش.؛ گزارش ارسال پرونده سیدعبدالرسول حجازی به دادرسی ارتش به دلیل توهین به شاه در مسجدهای خمین، ۱۳۴۲/۱۱/۲۰ ش.؛ گزارش ژاندارمری به وزارت کشور درباره دستگیری سید [عبدالرسول] حجازی، ۱۳۴۲/۱۱/۲۸ ش.؛ گزارش درباره تلاش یک طلبه برای چاپ عکس امام خمینی در تقویم سال ۱۳۴۳ ش.، ۱۳۴۲/۱۲/۱۲ ش.؛ گزارش دستگیری فردی به اتهام ساختن کلیشه عکس امام خمینی، ۱۳۴۲/۱۲/۱۳ ش.؛ متن تلگراف آیت‌الله حاج سیدابوالقاسم خوئی به نخست‌وزیر در خصوص جبران لغزش‌های دولت قبلی و لغو قوانین مخالف اسلام و آزادی امام خمینی و آیت‌الله قمی، ۲۳ شوال ۱۳۸۳ ق. / ۱۳۴۲/۱۲/۱۸ ش.؛ گزارش ارسال کارت‌تبریک نوروز ۱۳۴۳ مزین به عکس امام خمینی با شعارهای سیاسی-مذهبی برای یکی از ساکنان رامسر، ۱۳۴۲/۱۲/۲۶ ش.؛ اعلامیه آیت‌الله روحانی مبنی بر انتقاد از عملکرد رژیم در مخالفت با اسلام و روحانیت، در پی وقایع پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ و دستگیری امام خمینی و دیگر علما؛ [۱۳۴۲ ش.].؛ اعلامیه علما و مجتهدان فارس مبنی بر پشتیبانی از مراجع تقلید به‌خصوص امام خمینی، [۱۳۴۲ ش.].؛ دستور نخست‌وزیر به فرمانداری کل چهارمحال و بختیاری درباره آزادی امام خمینی و بازگشت ایشان به قم و لزوم کنترل و مراقبت از ابراز احساسات احتمالی مردم آن استان برای جلوگیری از هرگونه حادثه‌ای، ۱۳۴۳/۱/۱۵ ش.؛ گزارش فعالیت طرفداران امام خمینی در ورامین و پیشوا، ۱۳۴۳/۱/۲۲ ش.؛ گزارش شهربانی کرمانشاه درباره مشاهده عکس امام خمینی در کنگاور و ارسال یک برگ از آن‌ها به شهربانی کل کشور، ۱۳۴۳/۱/۳۱ ش.؛ گزارش نصب عکس‌های امام خمینی در کرمان و رفسنجان و نیز خرید و فروش عکس‌ها و کارت‌های تبریک مزین به عکس ایشان در کرمان و یزد، ۱۳۴۳/۱/۳۱ ش.؛ اعلامیه جمعیت مؤتلفه اسلامی به مناسبت سالروز فاجعه خونین مدرسه فیضیه، [فروردین ۱۳۴۳ ش.].؛ گزارش شهربانی نهبوند از دستگیری فردی به دلیل خرید و فروش عکس‌ها و رساله امام خمینی، ۱۳۴۳/۲/۱ ش.؛ تلگراف وزارت کشور به فرمانداری کل چهارمحال و بختیاری درباره تبعید امام خمینی از ایران، ۱۳۴۳/۸/۱۳ ش.؛ صورت‌مجلس کمیسیون امنیت منطقه فرمانداری کل چهارمحال و بختیاری درباره پیامدهای تبعید امام خمینی به خارج از کشور و لزوم برخورد با افراد معترض و بررسی مسائل اقتصادی آن استان، ۱۳۴۳/۸/۲۳ ش.؛ اعلامیه شدیدالحن امام خمینی در مخالفت با تصویب کاپیتولاسیون و نفوذ و دخالت‌های آمریکا و اسرائیل در ایران، [آبان ۱۳۴۳ ش.].؛ گزارش ارسال عکس امام خمینی از نجف به قم و کپی‌شدن آن‌ها در قم و فرستادن شمار زیادی از آن‌ها به تهران، ۱۳۴۳/۱/۱۷ ش.؛ اعلامیه‌ای بر ضد دولت علم، فاقد تاریخ.

و عناوین عکس‌های معرفی‌شده در این نمایشگاه عبارتند از:

مدرسه فیضیه پس از هجوم مأموران شاه به آن و عزاداری امام خمینی برای شهدای

آن فاجعه، [فروردین ۱۳۴۲ ش.]: گزارش روزنامه اطلاعات از رخدادهای پانزدهم خرداد، ۱۳۴۲/۳/۱۵ ش.؛ گزارش روزنامه کیهان از تظاهرات پانزدهم خرداد، ۱۳۴۲/۳/۱۵ ش.؛ حکومت نظامی در تهران، [۱۳۴۲/۳/۱۵ ش.]: آرایش و صفبندی نظامیان ارتش برای برخورد با تظاهرکنندگان در پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ ش.، [۱۳۴۲/۳/۱۵ ش.]: گزارش روزنامه اطلاعات درباره تظاهرات مردم تهران در خیابان فردوسی و استانبول، [۱۳۴۲/۳/۱۵ ش.]: میدان توپخانه، [۱۳۴۲/۳/۱۵ ش.]: بازتاب رخدادهای پانزدهم خرداد در روزنامه کیهان، ۱۳۴۲/۳/۱۶ ش.؛ اعلام خبر دستگیری امام خمینی و آیت‌الله قمی در روزنامه‌ها، [خررداد ۱۳۴۲ ش.]: کارت تبریک مزین به تصویر امام خمینی، [۱۳۴۲ یا ۱۳۴۳ ش.]: تصویر از امام خمینی، [۱۳۴۲ یا ۱۳۴۳ ش.]: نمونه‌ای از کارت‌های تبریک نوروز ۱۳۴۳ منتشر کرده طرفداران امام خمینی، [۱۳۴۳ ش.].

قرآن

به مناسبت حلول ماه مبارک رمضان، ماه نزول قرآن بر پیامبر اعظم (ص)، گروه ارتباطات آرشیوی اسنادی با موضوع قرآن را آماده و برای برگزاری نمایشگاه به شعب دوازده‌گانه سازمان ارسال کرد. این نمایشگاه شامل ۱۴ عنوان و معرفی ۲۳ برگ سند بوده است. قدیمی‌ترین سند معرفی شده در این نمایشگاه مربوط به سال ۱۲۵۵ ق. برابر با ۱۲۱۸ ش. و دوره قاجار می‌باشد. این سند برات - از اسناد مالی - است که طی آن مقرر شده انعامی به ملا محمد تقی خوش‌نویس که به دستور شاه مشغول کتابت کلام‌الله است، اعطا شود. نامه محمد مشکات و ارائه پیشنهاد های آیت‌الله بروجردی به دکتر مهران، وزیر فرهنگ، درباره آموزش قرآن و هنر و صنعت در مدارس به دانش‌آموزان، و پاسخ وزیر فرهنگ در این خصوص، در تاریخ ۱۳۳۸/۰۸/۱۶ ش. جدیدترین سند این نمایشگاه می‌باشد. عنوان‌های دیگر این نمایشگاه عبارتند از:

صورت هزینه قرآن به خط استادان مشهور، [۱۳۱۳ ق.]/[۱۲۷۴ یا ۱۲۷۵ ش.]: گزارش سفیر ایران در افغانستان درباره خرید نسخه‌های خطی تصویردار و قرآن‌های تذهیب‌کرده خارجی و ارسال آن‌ها به اروپا و گزارش وزارت امور خارجه به وزارت معارف در این زمینه، ۱۳۰۳/۲/۱۶ ش.؛ مکاتبات مربوط به دزدیده شدن کتاب‌های خطی، نقاشی و قرآن‌های نفیس از کتابخانه سلطنتی و لزوم جلوگیری از سرقت و انتقال این آثار به خارج از کشور با همکاری اداره گمرک، تیر و مرداد ۱۳۰۱ ش.؛ ارسال ترجمه خبر مندرج در روزنامه «هانوریشه کوریر» راجع به ترجمه قرآن برای تدریس در مدارس، ۱۳۱۳/۲/۲۳ ش.؛ مکاتبه کتابخانه علمیة اسلامیة تهران با کتابخانه فردوسی مشهد درباره چاپ و قیمت خرید و فروش قرآن در قطع‌های مختلف، ۱۳۱۳/۶/۱۱ ش.؛ نامه محمدحسن علمی، مدیر شرکت نسبی و درخواست اجازه انحصاری چاپ قرآن مجید از اداره انطباعات و پاسخ آن اداره به این تقاضا، ۱۳۱۴/۹/۲۰ ش.؛

نظرات پیشنهادی مدیر دبستان ایمان درباره تدریس قرآن مجید، ۱۳۲۳/۸/۲۴ ش؛ لزوم قرائت قرآن مجید، هر روز صبح قبل از شروع کلاس‌ها در کلیه دبستان‌ها به منظور ایجاد حس احترام به موضوعات دینی و مذهبی در میان دانش‌آموزان، ۱۳۲۴/۹/۱۰ ش؛ گزارش اقدام «کانون تشیع» در انتشار فوق‌العاده «روزنامه آریا»، درباره عظمت قرآن و ارسال نسخه‌ای از آن، ۱۳۲۴/۱۲/۲۰ ش؛ گزارش تشکیل «جمعیت طرفداران قرآن» در بابل و اساسنامه این جمعیت، ۱۳۲۹/۱۰/۲۰ ش؛ درخواست محمدتقی فلسفی برای صدور اجازه دایر بودن دبستان اسلامی قم در سه ماه تابستان برای آموزش قرآن به دانش‌آموزان، ۱۳۳۰/۳/۲۹ ش؛ مکاتبات مربوط به تشکیل «جمعیت یاوران قرآن» در گرگان و فعالیت‌های آن در زمینه تبلیغات مذهبی، ۱۳۳۰/۷/۳ ش؛ نامه محمد مشکات و ارائه پیشنهادهای آیت‌الله بروجردی به دکتر مهرازی وزیر فرهنگ، درباره آموزش قرآن و هنر و صنعت در مدارس به دانش‌آموزان، و پاسخ وزیر فرهنگ، ۱۳۳۸/۰۸/۱۶ ش.

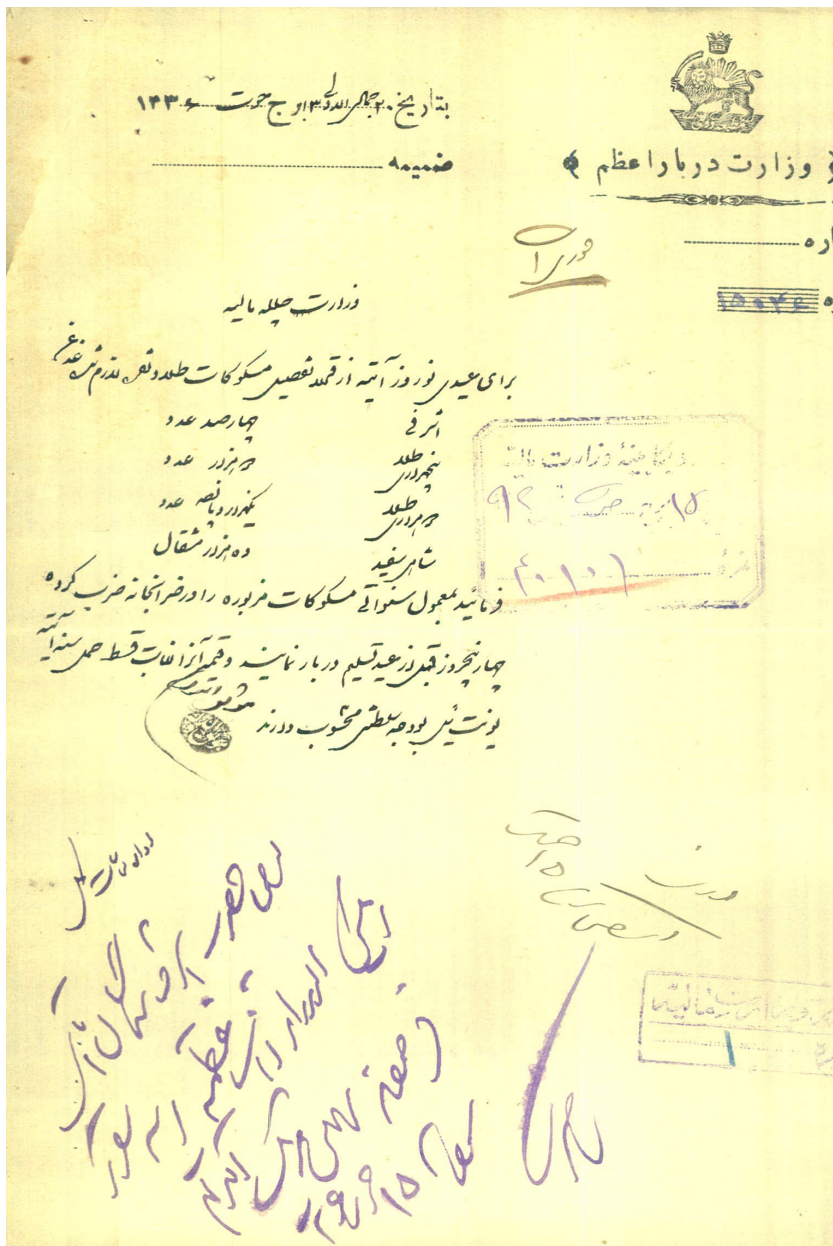

باغ ملی - تهران
شماسه سند: ۰۰۵؛ منشأ: آرشیو ملی ایران

مکاتبه وزارت دربار اعظم با وزارت مالیه در خصوص ضرب مسکوکات طلا و نقره به مناسبت عید نوروز و محاسبه قیمت آن در بودجه سلطنتی سال بعد، ۱۲۹۶/۱۲/۱۳ ش.
شناسه سند: ۱-۴۷۹۹۵-۲۴۰؛ منشأ: آرشیو ملی ایران

متن تلگراف حضرت آیه الله العظمی آقای خمینی با آیات عظام تهران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

((انا لله وانا اليه راجعون))

بوسيله حضرت حجه السلام آقاي حاج سيد علي اصغر خوئي دامت افاضاته

خدمت ذيرافت حضرات علماء اعلام و حجج اسلام تهران دامت برکاتهم :

تلگراف محترم برای تسلیم در فاجعه عظیمه وارده بر اسلام و مسلمین موجب تشکر گردید. حمله کماندوها و مأمورین انتظامی دولت با لباس مبدل و معیت و پشتیبانی پاسبانها بمرکز روحانیت، خاطرات مغول را تجدید کرد، با این تفاوت که آنها بمملکت اجنبی حمله کردند، و اینها بملت مسلمان خود و روحانین و طلاب بی پناه در روز وفات امام صادق علیه السلام بسا شعار جاوید شاه بمرکز امام صادق و باولاد جسمانی و روحانی آن بزرگوار حمله ناگهانی کردند و در ظرف يك دوساعت تمام مدرسه فیضیه دانشگاه امام زمان صلوات الله و سلامه علیه را با وضع فجیمی در محضر قریب بیست هزار مسلمان غارت نمودند و دربهای تمام حجرات و شیشهها را شکستند. طلاب از ترس جان، خود را از پشت بامها بزمین افکندند، دستها و سرها شکسته شد، عمامهها طلاب و سادات ذریه پیغمبر را جمع نموده آتش زدند، بچههای شانزده هفده ساله را از پشت بام پرت کردند، کتابها و قرآنها را چنانکه گفته شده پاره پاره کردند.

اکنون روحانیون و طلاب در شهر مذهبی تاملین جانی ندارند، اطراف منازل علماء اعلام و مراجع محصور بکار آگاه و گاهی کماندو مأمورین شهربانی است مأمورین تهدید میکنند که سایر مدارس را نیز بصورت فیضیه در میآوریم، طلاب محترم از ترس مأمورین لباسهای روحانیت را تبدیل نمودهاند، دستور دادند که طلاب را باتوبوس و تاکسی سوار نکنند، در مجامع عمومی مأمورین درجه دار بروحانین عموماً و بعضی افراد با اسم نا سزا میگویند و فحشهای بسیار رکبک میدهند شبها پاسبانها و رفتههای فجیع با امضاء مجبور بخش میکنند.

اینان با شعار شاه دوستی بمقدمات مذهبی اهانت میکنند شاه دوستی یعنی غارتگری. هتک اسلام تجاوز بحق مسلمین تجاوز بمرکز امامدانش، شاه دوستی یعنی ضرب زدن به پیکر قرآن و اسلام، سوزاندن نشانههای اسلام، محو آثار اسلامیت شاه دوستی یعنی تجاوز باحکام اسلام و تبدیل احکام قرآن کریم، شاه دوستی یعنی کوبیدن روحانیت و اضمحلال آثار رسالت، حضرات آقایان توجه دارند اصول اسلام در معرض خطر است. قرآن و مذهب در مخاطره است باین احتمال، تقیه مآثر است و اظهار حقانیت واجب (و لو بلغ ما بلغ).

اکنون که مرجع صلاحیتداری برای شکایت در ایران نیست و اداره این مملکت بطور جنون آمیز در جریان است، من بنام ملت از آقای علم شائل نخست وزیر استیضاح میکنم - با چه مجوز قانونی در دو ماه قبل حمله بازار تهران گردید و علماء اعلام و سایر مسلمین را مضموم و مضروب نمودید؟ با چه مجوز علماء و سایر طبقات را بجنس کشید که جمع کثیری اکنون نیز در حبس بسر میبرند؟ با چه مجوز بودجه مملکت را خرج رفرا ندم معلوم الحال کردید؟ در صورتیکه رفرا ندم از شخص شاه بود و بحمدالله ایشان از غنیترین افراد بشر هستند. با چه مجوز مأمورین دولت که از بودجه ملت حقوق میگیرند برای رفرا ندم شخصی الزاماً بخدمت او داشتید؟ با چه مجوز در دو ماه قبل بازار قم را غارت کردید و بمدرسه فیضیه تجاوز نمودید و طلاب را کتک زده و آنها را بجنس کشیدید؟ با چه مجوز در روز وفات امام صادق سلام الله علیه، کماندوها و مأمورین انتظامی را با لباس مبدل و حال غیر عادی بمدرسه فیضیه فرستاده و این همه فجایع را انجام دادید؟

من اکنون قلب خود را برای سر نیزه های مأمورین شما حاضر کردم ولی برای قبول زور گوئیها و خضوع در مقابل جباریهای شما حاضر نخواهم کرد. من بخواست خدا احکام خدا را در هر موقع مناسبی بیان خواهم کرد و تا قلم در دست دارم کارهای مخالف مصالح مملکت را بر ملاء میکنم، اکنون يك چشم مسلمین بر دنیای خود و چشم دیگرشان بر دین خود گریبان است و حکومت چند ماهه شما با چشپاشی که میکیند، اقتصاد، زراعت، صنعت، فرهنگ و دیانت مملکت را بخطر انداخته و مملکت از هر جهت در شرف سقوط است خداوند تعالی اسلام و مسلمین را در پناه خود و قرآن حفظ فرماید.

روح الله الموسوی الخميني

متن تلگراف امام خمینی به آیات عظام تهران درباره محکوم کردن حمله مأموران رژیم به مدرسه فیضیه

و حرام کردن تقیه و لزوم مبارزه علنی با رژیم، استیضاح دولت و تأکید بر ادامه مبارزه،

[فروردین ۱۳۴۲ ش.]

شناسه سند: ۲-۳۶۹۰-۲۹۱؛ منشأ: آرشیو ملی ایران

